Justitieutskottets betänkande

1979/80:21

med anledning av motion om slopande av den militära bestraffningsrätten

Motionen

I motionen 1979/80:447 av Lars Werner m. fl. (vpk) yrkas att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag om att den särskilda militära bestraffningsrätten avskaffas.

Motionärerna uttalar att värnpliktslagen är viktig i så måtto att alla män har plikt och rätt att delta i försvaret. Emellertid får lagstiftningen enligt motionärerna inte innebära att alla svenska värnpliktiga under alla förhållanden kritiklöst skall utföra order uppifrån. I motionen anförs vidare bl. a. att de värnpliktiga kräver demokratiska rättigheter och stopp för militärernas möjligheter till trakasserier, bestraffningar och hot om straff mot värnpliktiga som går till aktion för bättre villkor.

Gällande bestämmelser m. m.

Sedan länge finns i Sverige en särskild straff- och processlagstiftning för det militära försvaret. Straffrättsliga bestämmelser finns intagna i brottsbalken och i lagen (1973:18) om disciplinstraff för krigsmän. Processrättsliga bestämmelser och regler om verkställighet av disciplinstraff finns i militära rättegångslagen (1948:472) och i kungörelsen (1948:691) angående den militära rättsvården.

De särskilda straffbestämmelserna i brottsbalken finns i 21 kap., som behandlar brott av krigsmän. Dessa är lydnadsbrott, myteri, ohörsamhet mot vakt, missbruk av förmanskap, obehörig befälsutövning, våld eller hot mot krigsman, missfirmelse mot krigsman, oskickligt beteende, uppvigling av krigsmän, undanhållande, rymning, övergivande av post, onykterhet i tjänsten, förargelseväckande beteende och tjänstefel.

I 22 kap. brottsbalken, som innehåller de s. k. krigsartiklarna, finns ansvarsbestämmelser som med något undantag är tillämpliga endast under krig eller beredskapstillstånd. De flesta bestämmelserna avser krigsmän.

Vid sidan av de övriga påföljder som kan ådömas enligt brottsbalken finns disciplinstraff för krigsmän som en särskild påföljd. Disciplinstraffen är enligt 32 kap. 6 § brottsbalken fritidsstraff och disciplinbot. I stället för disciplinstraff kan enligt 17 § lagen om disciplinstraff för krigsmän för mindre försecelser användas tillrättavisning, dvs. varning, extratjänst, utegångsförbud och landgångsförbud.

För den processuella handläggningen av de militära brottmålen gäller i

flera hänseenden en särreglering. Militära brottmål handläggs vid allmän domstol eller som disciplinmål. I disciplinmål är det befattningshavare vid försvarsmakten som prövar frågan om straff för brottet. Bestraffningsrätt i disciplinmål och rätt att ålägga tillrättavisning är tillerkänd bl. a. chef för regemente eller motsvarande förband. Tillrättavisning kan också åläggas av lägre militära chefer. Särskilda bestämmelser gäller om rätten att använda tvångsmedel såsom tagande i förvar och förvarsarrest. För att biträda bestraffningsberättigade chefer vid handläggningen av disciplinmål finns auditörer.

Militärstrafflagstiftningen reformerades genomgripande åren 1948 och 1972. Bakom reformerna låg tanken att lagstiftningen på området inte bör avvika från vad som gäller på andra områden i vidare mån än som är nödvändigt för att säkerställa försvarsmaktens effektivitet. I samband med 1975 års omläggning av ansvaret för offentliga funktionärer gjordes mindre ändringar i det militära ansvarssystemet. Härigenom skedde en ytterligare anpassning av förhållandena inom den militära verksamheten till dem som råder inom den civila sektorn av samhällslivet.

Utredning

Enligt regeringens beslut i mars 1977 har chefen för justitiedepartementet tillkallat en kommitté med uppdrag att se över det militära ansvarssystemet m. m. (Militäransvarskommittén, Ju 1977:09, Dir. 1977:36).

Enligt kommitténs direktiv skall översynen avse hela den särskilda straff- och processordning som gäller för försvarsmaktens personal. En utgångspunkt för reformarbetet skall vara att söka nå fram till en ytterligare anpassning av det militära ansvarssystemet till det regelsystem som gäller inom samhället i övrigt. Vidare bör enligt direktiven samma ansvarsregler i möjlig mån gälla för all anställd personal inom försvarsmakten, både militär och civil. Kommittén skall också behandla andra frågor inom den militära rättsvården.

Utskottet

I motionen yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om avskaffande av den särskilda militära bestraffningsrätten.

Chefen för justitiedepartementet har enligt regeringens bemyndigande år 1977 tillkallat en kommitté, militäransvarskommittén, som har i uppdrag att se över det militära ansvarssystemet m. m. Enligt direktiven gäller översynen hela den särskilda straff- och processordningen för försvarsmaktens personal. En utgångspunkt för reformarbetet skall vara att söka anpassa det militära ansvarssystemet till det regelsystem som gäller för samhället i övrigt.

Med hänsyn till det reformarbete som sålunda pågår saknas enligt

utskottets mening anledning till någon riksdagens åtgärd till följd av motionen.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motionen 1979/80:447.

Stockholm den 11 mars 1980

På justitieutskottets vägnar
LISA MATTSON

Närvarande: Bertil Lidgard (m)*, Lisa Mattson (s), Åke Polstam (c), Eric Jönsson (s), Hans Petersson i Röstånga (fp), Arne Nygren (s)*, Björn Körlof (m), Lilly Bergander (s)*, Gunilla André (c)*, Göte Jonsson (m), Ella Johnsson (c), Karl-Gustaf Mathson (s) och Bonnie Bernström (fp).

*Ej närvarande vid betänkandets justering.

GOTAB 64611 Stockholm 1980